

**ПОЧАТКИ ХРИСТІЯНСТВА
В УКРАЇНІ**

Сторінки з історії української Церкви й Культури
I. ВИПУСК

о. Мирослав Ріпецький

ПОЧАТКИ ХРИСТІЯНСТВА В УКРАЇНІ

diasporiana.org.ua

ВИДАВНИЦТВО ОО. ВАСИЛИЯН
МОНДЕР, АЛБЕРТА, КАНАДА

1952.

ч. 58-51.

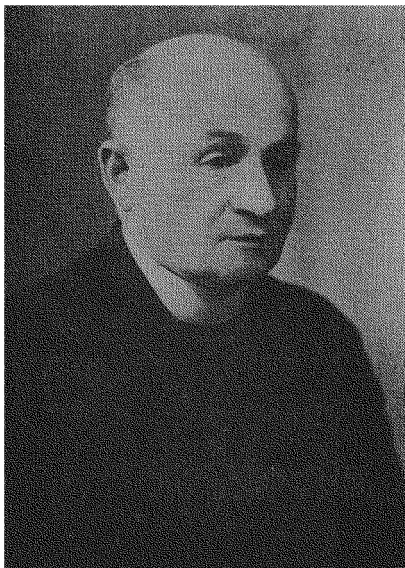
Дозволяєтьсяечатати рукопис о. Мирослава Ріпецького „Сторінки з історії української Церкви і культури”.
Едмонтон, 25. червня 1951.

Від Ординаріяту Українського Католицького Апостольського Ексархату Західної Канади.

† Ніль, Єпископ.

Печатано 1500 примірників.

*Basilian Fathers' Press,
Mundare, Alta., Canada.*

о. Мирослав Ріпецький
душпастир українських переселенців
у північній Польщі, автор «Сторінок».

ВСТУПНЕ СЛОВО

Історія українського народу вже числить більше, як тисячку літ, отже більше, як історія інших сусідних словян. Вона пережила найгірші буревії та лихоліття, однак український народ живе досі й бореться далі за своє існування. Ту животворну силу дало йому християнство, що ним створилась окремішна національна його культура, яка зробила його великим державним християнським народом на рівні з іншими могутніми культурними народами західньої Європи.

Людина, що примітивно дивиться на життя народів, як пише професор М. Чубатий, — схильна саме цю проблему — християнізацію українського народу — маловажити, мовляв, справа християнства в Україні — тільки один бік нації, його релігії, це ж проблема неосновна. І зараз — соціяліст висуне вам як важнішу, на його думку, проблему соціяльну, націоналіст — питання нового націоналізму і т. ін. Та коли основно поглянемо на життя нашої нації оком дослідника історика, негайно спостережемо, що це все проблеми нові, які виринули перед кількома десятиками літ, натомість християнство в Україні живе та формує духовість нації вже поверх тисячі років, ставши стовпом і здорового українського націоналізму, і суспільної справедливости. Український народ пережив різні погляди на життєві форми народів, він пройшов через різні державні та соціяльні устрої — свої власні та чужі, йому насильно накинени. Минулася власна держава Володимира, Ярослава, чи Данилове королівство. Прийшла та минулася стара литовсько-польська

доба, повсталала й заникла козацька держава, виросла та впала царська Росія і конституційна Австрія, а християнство живе в українському народі тисячу років, і то **в тих самих культурно-національних формах**, що їх нам передали наші предки з тієї глибокої старини.

Тож не диво, що кожний ворог українського народу, який бажав би його викреслити із списку живих народів, б'є по всіх проявах його національного життя, все ж таки головний та найсильніший удар звертає проти Церкви. Бо та Церква зо своїм східним обрядом, злучена з Христовим Намісником на землі, як Божий твір, дає своїм членам надприродне життя і стоїть на сторожі прав людини. Ось чому большевизм хоче за всяку ціну знищити Католицьку Церкву, вирвати з душі українського народу ту найсильнішу форму його духовности заціплени ще св. Володимиром, значить перетяти нитку тисячлітньої традиції.

Християнство в тій культурно-національній формі стало навіть міцнішим цементом українського народу, ніж його держава.

* * *

Отсим приступаємо до видавання в **поодиноких випусках** „Сторінок з історії Укр. Церкви і культури” о. Мирослава Ріпецького, щоб історичні факти показали нам, що тільки християнська культура, як у давнині, так і тепер зможе дати українській нації невмирущу силу, щоб побороти найбільші труднощі, сповнити своє завдання в історії світа назначене Творцем та й діждатись кращої майбутности.

о. Дамаскин Попович ЧСВВ.

1. ПРОПОВІДЬ СВЯТОГО АНДРІЯ НА КИЇВСЬКИХ ГОРАХ

В нашому найдавнішому літописі — „Повісті временних літ” зберігся переказ-легенда про проповідь апостола Андрія на Київських горах. Літописець оповідає, що над Чорним морем учив св. Андрій, брат Петра. „Коли Андрій навчав у Синопі і прийшов до Корсуня (старинного Херсонесу), побачив Дніпрове устя. Він захотів дістатись до Риму і прийшов у Дніпрове устя, а звідсільплив по Дніпру вгору і Божим повелінням прибув і станув під горами на березі. На другий день рано встав і сказав до учеників, що були з ним: „Чи бачите отсі гори? Ось на цих горах засяє Божа ласка, тут повстане великий город і Бог здвигне тут багато церков.” Апостол Андрій вийшов на ці гори, поблагословив їх, поставив хрест, помолився Богові й зійшов із цієї гори, де пізніше повстав Київ, і поплив горі Дніпром. І прийшов між слов'ян, де тепер Новгород, і побачив людей, що тут живуть, які їх звичаї. . . . Він пішов до Варягів і прибув до Риму та розказував, де навчав і що бачив. . . . Святий Андрій побув трохи в Римі і вернув до Синопи.”¹⁾

¹⁾ Повість временних літ, переклав Вас. Пачовський, Львів, 1939, стор. 21 і далше.

Ось так розповідає наш літописець про побут і проповідь апостола Андрія на Київських горах. Отсей переказ є гарним виявом побожності і християнсько-католицького світогляду наших предків. Літописець каже, що християнство на Україні має свій початок від апостола Андрія, який задержується на Київських горах у дорозі до Риму, де має зложити звіт про свою місійну діяльність. Найвизначніші дослідники початкової історії Церкви на Україні доказали, що апостол Андрій не зайшов так далеко на Україну з проповіддю Христової Євангелії. Його апостольська діяльність обмежувалася на побережжя Чорного моря.

Апостол Андрій Первозванний належав до найвизначніших проповідників Христової науки. Він дістав доручення ширити святу Євангелію між народами, що жили над Чорним морем. В „Діяннях Апостолів” нема вісток про місійну діяльність св. Андрія. Відомості про апостола Андрія опирались головню на переказах. В давних часах серед греків і тих народів, що жили на північному березі Чорного моря, були поширені оповідання про св. Андрія, що він проповідував Христову науку на Чорноморському побережжі серед грецьких колоністів.

Вже в III. столітті християнські письменники подають як певний факт, що св. Андрій провадив місійну працю в Скитії. В давнину Скитією називано східньо-європейську низину від Дунаю і Карпат по Дін і Урал. Скитія, в якій апостол Андрій проповідував Христову науку, могла означати одну із східньо-європейських провінцій римської держави. Грецькі письменники називали

скитами народи, поселені на північ від Дунаю і Чорного моря, між ними й наших предків. Зберігся переказ про трьох скитських мучеників, які були учениками св. Андрія.

Історики Церкви доказують, що головним тереном місійної діяльності св. Андрія були північно-східні береги Чорного моря, околиці Керчі і Азівського моря на кримському і таманському півострові та на чорноморському березі Кавказу. Малоазійська Синопа добре надавалась на осередок, з якого можна було організувати і провадити апостольську працю на кримському півострові в Боспорській Державі. Ахая, в якій апостол Андрій проповідував, лежала на північно-східньому березі Чорного моря, в околиці теперішнього міста Туапсе. Св. Андрій потерпів мученицьку смерть в боспорському Патраї, недалеко пізнішого міста Тмутороканя. Старовинні перекази розповідають, що поганський намісник, Єгей, приказав розпяти апостола Андрія на хресті, якого рамя було скісне.

В V. столітті поширилося у Візантії оповідання, що апостол Андрій по дорозі із Синопи до Ахаї задержався у Візантії, де zorganizував Церкву і поставив першого єпископа Стахида. Цей переказ про св. Андрія допоміг візантійському єпископству доступити патріяршої гідности та розбити єдність вселенської, Католицької Церкви. Щоби потягнути за собою інші народи східнього обряду й розірвати їхні звязки з Апостольською Столицею, зроблено апостола Андрія Первозванного патроном усіх східніх і північних християнських земель та проголошено його апостолом і христителем Русі-України. В XVI. і XVII. стол.

переказ про апостола Андрія став знярядом православних в боротьбі проти з'єдинення української Церкви з католицькою.

В давнину не було в Україні культу (почитання) св. Андрія. Щойно митрополити греки поширили переказ, що Україна отримала світло Христової науки від апостола Андрія. В нашому старинному письменстві не мала успіху та пропаганда, що її Византія ширила, що охрищення України прийшло з Царгороду заходами св. Андрія. Ніюдин наш старовинний літературний твір не згадує нічого про місійну діяльність апостола Андрія в Україні.— Київські письменники кажуть, що апостоли не приходили в Україну з проповіддю Христової Євангелії та лише апостол Павло проповідував Христову науку в славянській країні, Іллірії.

В XI. столітті за князювання Всеволода I. дуже поширилося на Україні почитання св. Андрія. В Київській Державі були розповсюднені численні перекази про апостола Андрія — про його стопи, які відбилися на камені на березі Чорного моря коло кримського Херсонесу та про хрест, що його поставив св. Андрій на горі над Дніпром. Ненацитецький дніпровий поріг названо Андріївським, бо тут мав перебувати св. Андрій.

В половині XII. століття вперше появляється в нашому найдавнішому літописі оповідання-переказ про проповідь апостола Андрія на київських горах — про його місійну діяльність на Україні. Вложено цей переказ в „Повість временних літ” в тому часі, коли велась боротьба за київський престіл між володимирським князем, Ізяславом Мстиславичом і суздальським князем, Юрієм Мо-

номаховичом. Князь Ізяслав Мстиславич обстоював повну автономію української Церкви супроти Царгороду та схилявся до католицької Церкви. Представником московсько-византійської церковної політики був суздальський князь, Юрій Мономахович. Це оповідання про проповідь св. Андрія на київських горах було запереченням византійської церковної політики супроти України та виразно виявляло неприхильність до византійського верховодства і симпатію до Апостольської Римської Столиці.

Літописець розповідає, що апостол Андрій у своїй подорожі до Риму, обнимає Візантію. Він іде із Синопи до кримського Херсонесу, звідти здовж Дніпра й Ільменського озера до Риму, щоб зложити звіт про свою апостольську працю. В оповіданні підкреслюється, що головною ціллю подорожі св. Андрія є Рим, як столиця вселенської Церкви. Україна має звязки з Апостольською Столицею не через Візантію, тільки через варяжські землі. Св. Андрій задержується на Україні в переїзді до Риму, благословить українську землю і предсказує світлу майбутність незаселеної ще України, бо тоді старо-українські племена не жили ще над Дніпром. Історики старо-українського письменства здогадуються, що автором цього літописного оповідання про проповідь св. Андрія на Київських горах був хтось з прихильників Кліма Смолятича, якого в 1146 р. на соборі українських єпископів вибрали київським митрополитом.

При кінці XIX. століття визначні історики Церкви виступили проти правдивості літописного оповідання про проповідь апостола Андрія на

Київських горах, піддали його строгій критиці і ствердили, що це пізніша вставка до нашого найдавнішого літопису. Історик Церкви, Євген Голубинський, каже, що св. Андрій не відбув подорожі до Риму через Україну, бо їхати з кримського Херсонесу до Риму через Київ і Новгород, це все одне, якби їхати з Петрограду до Москви через Одесу. Дорога до Риму через варяжські землі є 10 разів довша від звичайної дороги Чорним морем.

„Годі поважно говорити про місійну діяльність св. Андрія на землях пізнішої Київської України. Лише чорноморські українські землі — Крим, Тамань і Кубань — могли б св. Андрія признати за свого Апостола,” стверджує історик української Церкви, Степан Томашівський.

2. ДАВНЕ ХРИСТИЯНСТВО НА УКРАЇНСЬКОМУ ПОБЕРЕЖЖІ ЧОРНОГО МОРЯ

Дуже давно ще в апостольських часах християнська віра появилась в грецьких колоніях на східньому і північному побережжі Чорного Моря. Христова наука проникала всюди з грецьким військом і урядниками, з грецькими колоністами і купцями. Ранне чорноморське християнство походило з Малої Азії і Сирії, які в перших віках мали найбільшу скількість християн. Ціле побережжа Чорного Моря, починаючи від устя Дністра, а кінчаючи на найдальших заливах Озівського Моря, покрито низкою грецьких колоній та великих торговельних міст, як Ольбія

при усті ріки Бога (близько нинішнього Миколаєва), Тіра при усті Дністра, де пізніше повстав Білгород (нині Акерман), — Танаїс при усті Дону (близько теперішнього Ростова). На таманському півострові коло устя ріки Кубані засновано Фанагорію, що пізніше називалась Таматарха, відома з нашого найдавнішого літопису Тмуторокань. На кримському (таврійському) півострові повстали міста: Теодосія (пізніша Кафа), Пантикапея або Боспор (теперішне Керч) і Херсонес, відомий в нашій історії кримський Корсунь. Ці грецькі міста вели жваву торгівлю з чорноморським населенням. Грецькі купці часто пливли Дніпром аж до порогів і радо торгували з нашими старовинними племенами та мали змогу поширювати християнську віру і культуру.

Грецькі кольонії не втримались перед азійською степовою навалою орд кочовиків та починають зникати з кінцем IV. століття по Христі. Однак культурні досягнення грецьких кольоністів залишилися сусіднім народам. Ціла Європа живе до сьогодні з багатой спадщини старої Греції. Як далеко сягав вплив грецьких кольоній, свідчать розкопки, переведені на чорноморському побережжі та в околицях Києва, Харкова, Полтави і в Галичині. В збережених румовищах грецьких кольоній, Ольгії і Пантикапеї, найдено низку величавих склеплених гробниць з розмальованими стінами і великим багатством усяких посуд і прикрас, із яких довідуємося про віру і обряди, про побут, культуру і звичаї старовинних грецьких кольоністів.

Грецький історик, Геродот, каже, що в VII. столітті перед Христом появилось на чорномор-

ському побережжі войовниче плем'я — скити, які заволоділи землями від Дону по Дніпро. Спершу скити тривожили своїми нападами грецькі кольонії, однак пізніше вони заприятимилися з чорноморськими греками і перейняли грецьку культуру. На Запоріжжі і поблизу Керчі найдено при розкопках великі скарби скитської старовини — прегарні срібні вази, прикрашені різьбою, які зображують життя скитів, та іншу посуду грецької форми. Грецькі письменники називали староукраїнські племена скитами.

Маємо певні свідчення грецьких письменників, що апостол Андрій і його ученики проповідували Христову науку на північних чорноморських землях — у Скитії, яка була заселена також староукраїнськими племенами. Блаженний Теодорит свідчить, що св. Іван Золотоустий послав місіонарів до поганських скитів, щоб їм голосили Христову Євангелію.

На скитів наперло в III. столітті перед Христом споріднене з ними іранське плем'я, Сармати, які підчинили під свою владу всі племена, що жили здовж чорноморського побережжя. Старинні письменники називали українські землі Сарматією або Савроматією. Німецький учений Фасмер доказав, що по Сарматах залишилось в південній Україні около шістьсот назв місцевостей.

Про поширення християнської віри й культури серед скитів і сарматів свідчать церковні письменники III. і IV. століття, Тертуліян, Атанасій Олександрійський, Іван Золотоуст і Єронім.

Одним з найдавніших осередків південно-українського християнства був Херсонес таврійський

(Корсунь кримський), положений в західній частині таврійського (кримського) півострова.

Старинний переказ розповідає про єпископа Капитона, апостола Херсонесу, який на місці поганського храму „Дівиці” поставив Церкву св. Петра, та про п'ятьох місіонарів, які продовж двадцяти літ ширили Христову науку і свою місійну працю оплатили життям.

Поганські володарі посиляли до Херсонесу на заслання визначних опірних християн. При кінці першого століття був засланий до Херсонесу св. Климентій, Папа римський, третій наслідник верховного апостола св. Петра (88-97). Він застав в Херсонесі християнську громаду, що числила около двох тисяч вірних. Тут на засланні помер св. Климентій і його мощі спочивали в Херсонесі до IX. століття. Тоді відкрив їх св. Кирило, апостол славянських народів і вивіз до Риму. В половині VI. століття Херсонес був місцем заслання ще одного Папи римського, св. Мартина, який там помер в часі голоду.

Херсонеська Церква завзято боронила свою незалежність та довго не хотіла признати влади молодого византійського патріярхату. В добі свого найбільшого розквіту херсонеська Церква багато допомогла Україні в заведенні християнства.

В II. столітті по Христі прийшло на чорноморські землі з наддолішніх берегів Висли культурне й талановите германське плем'я, готи. Західні готи (Візиготи) зайняли територію між ріками Богом і Дунаєм. Друга частина готського племені, Остроготи (східні готи) оселилися по обох боках Дніпра і створили сильну державу.

Готські могили найдено навіть в тих околицях, де пізніше став Київ.

Спершу готи добре далися взнаки грецьким чорноморським кольоніям. Готська навала відбилась шкідливо на розвитку християнства на побережжі Чорного Моря. З руїною грецьких кольоній упали осередки християнського життя в цих околицях. На чорноморському побережжі готи стрінулися з християнською вірою і культурою. Повертаючи з воєнних походів вони вели багато полонених, між якими були також християни. Св. Василій згадує про священика Евтиха, який ширив християнську віру між готами. Старинні літописи розповідають про двох єпископів, скитського в Томах (тепер Констанца в Добруджі) і мезійського (болгарського) в Маркіянополі (сьогодні Преслав в Болгарії), які провадили місійну працю між готами і їхніми підданими на чорноморських землях.

Християнська-католицька віра мала в готській державі грізного ворога в двох сектах: авдіянській і аріянській. Монах Авдій, основник секти, був засланий в придунайську країну і тут здобув собі прихильників. Аріянська ересь була великою небезпекою для католицької Церкви, бо Арій мав могутнього протектора, византійського цесаря Констанція. Найважливіші церкви належали до аріянських місіонарів. Вони ширили свою блудну науку серед християн, відмовляючи Христові, як Богові рівности з Богом Отцем. Багато аріянських духовників появилось на чорноморському побережжі. Аріянська блудна наука здобула собі великі успіхи завдяки праці аріянського єпископа Ульфіля, який походив з готської родини.

На Нікейському соборі, який відбувся в 325 р. і осудив фальшиву науку Арія, був єпископ Готії, Теофіль. Одного з його наслідників, єпископа Унилу, поставив св. Іван Золотоуст. В IV. столітті готи прийняли християнську віру. Готська єпархія була підпорядкована безпосередно Візантії і пізніше називалась митрополією.

Коли під натиском гунів упала східньо-готська держава, таврійські (кримські) готи задержали власного князя і заложили на таманському півострові самоуправну провінцію, Таматарху, яка за панування київських князів називалась Тмуторокань. Готський князь просив в 547 році цесаря Юстиніяна, щоб поставив їм єпископа.

В боспорській Державі, яка обіймала Крим, таманський півострів і західне Підкавказзя, християнство було дуже давнє і сильне. Історики Церкви кажуть, що мабуть в боспорській Державі був головний терен місійної діяльності апостола Андрія. В III. столітті частина готів в боспорській Державі приймила християнську віру.

Місто Боспор (давня Пантикапея) було столицею боспорської Держави та стало матір'ю готського християнства і єпископства. З викопаних пам'яток довідуємось, що при кінці III. століття християнство було тут пануючою вірою. Тодішній боспорський король був християнином. На Нікейському соборі був єпископ Боспору, Кадм. Боспорський єпископ Евдокій бере участь в соборах в Константинополі і в Ефезі.

Дуже далеко на схід і захід сягали торговельні і культурні впливи боспорської Держави.

В цьому часі, як християнська віра поширю-

валась на чорноморському побережжі, почали славянські, старо-українські племена поселюватись на північному березі Чорного Моря. Перед своїм переселенням вони займали убогі, неприступні землі в сусідстві литовських і фінських племен. Наш найвизначніший історик, Михайло Грушевський, каже, що це переселення давних славянських племен стояло в звязку з мандрівкою готів, які жили близько них і в II стол. почали мандрувати на полудне на багатші і тепліші землі чорноморського побережжа. Цьому тісному звязкові масової славянської мандрівки з готським переселенням завдячуємо найстаршу історичну згадку про появу старо-українських племен в чорноморських землях. Готський літописець подає вістку про боротьбу готських ватажків з антськими при кінці II стол. Тоді антами називано наші старовинні племена, які займали чорноморське побережжа від Дону до Дністра і Дунаю. Це переселення на чорноморські землі було важною подією для наших старо-українських племен, бо вони прийшли до безпосередньої стичности з культурною людністю грецьких чорноморських кольоній і балканських країв, в яких поширилась християнська віра.

Три старо-українські племена — Уличі, Тиверці і Поляни — були найближчими сусідами грецьких кольоністів. Уличі замешкували простір від Дніпра до ріки Бога, а пізніше пішли далше аж до Дністра. Тиверці жили в нинішній Бесарабії між Дністром і Прутом. Поляни поселились над середнім Дніпром.

Наші старовинні племена мали змогу пізнати християнську віру в найдавніших часах, бо вони

вели жваву торгівлю з грецькими кольоніями. Грецькі купці також часто приїздили до них. Через ці звязки християнство ззараня появилось серед наших старо-українських племен.

Римський цісар Траян завоював Тиверців і Уличів та прилучив їх до долішньої Мізії (нинішньої Болгарії), в якій в II. столітті поширилась християнська віра. Тиверці і Уличі служили в римському війську, в якому було багато християн. Вони впливали на наших поганських вояків та багато з них виреклося поганської віри.

Історик української Церкви, Іларіон Огієнко, стверджує, що зносини з грецькими кольоніями мали великий вплив на наших Полян. Вони багато перейняли з грецької, християнської культури та стали найкультурнішими серед старо-українських племен, що підкреслює наш найдавніший літопис. Підчас жвавих взаємин з грецькими кольоністами не одна полянська родина прийняла християнську віру. Християнство, яке в найдавніших часах заціпилось на чорноморському побережжі серед старо-українських племен, почало щораз більше поширюватись на українських землях.

3. ВІРУВАННЯ, ОБРЯДИ І ЗВИЧАЇ В ПОГАНСЬКІЙ УКРАЇНІ

В давнину віра старо-українських племен була поганська та основувалась головно на почитанні природи і її сил — сонця, місяця, зір, грому, вогню і води. Наші поганські предки живо переживали усе життя природи — весняне пробудження жит-

тя, радість і силу природи та зимове завмирання природи, у звязку з обігом і діланням сонця. Релігійний календар старо-українських племен був тісно звязаний із зміною пір року.

Релігійний світогляд старо-українських племен має своє пражерело в полудневному сході, а передусім в Староіранщині. Нашими родовими предками були староіранські племена — Скити і Сармати, які в давніх часах багато століть жили на українських землях і з ними звязана культура праукраїнських племен. Наш етнограф, о. Ксенофонт Сосенко, доказує, що староіранці вплинули на релігійний світогляд та на культурне, громадське і побутове життя староукраїнських племен. Одною з основ віри староіранців був культ сонця і живої природи. Попри нього дуже виразно виступає у староіранців віра в Бога Творця-Вседержителя світа, Доброго Духа. Злука почитання природи з вірою в Бога, найвищого Володаря — це основна черта староіранської віри. Староіранці вірили в перемогу добра над злом, у вічну нагороду і кару після заслуги людини, в безсмертність душі і в позагробове життя.

Наш найдавніший літопис подає імена богів, яких почитали староукраїнські племена. Дажбог був богом сонця, творцем і вседержителем світа та подателем усього добра. Одним з головних богів в поганській Україні був Перун, бог лискавки і грому. Він був також богом життедайного дощу. Його зображували у виді чоловіка з дорогоцінним каменем в руках. Сварог був богом вогню, а Стрибог богом вітру і посухи. Наші поганські предки дуже почитали бога Велеса або Волоса, який опікувався худобою і домівством та

був приятелем родини. Автор „Слова о полку Ігоревім” називає сонце великим Хорсом. Це ім'я є мабуть іранського походження. Купало був богом літної буйности і водної купелі. В літописі згадується ще імена богів Семарглі і Мокоші, які є мабуть арабського походження. Ім'я Мокоші значить святий Суддя, який розділює нагороду.

Грецький письменник з VI стол. по Христі, Прокопій, каже, що староукраїнські племена „признають владикою усіх єдиного Бога, який посилає лискавку. Жертвують йому корови і всячину. Вони не вірять в призначення, що мало б силу над людьми. Коли кому грозить смерть, чи в недузі, чи на війні, обіцяє жертву Богові, якщо не загине. Врятувавшись жертвує обіцяне і думає, що цєю жертвою спас собі життя. Почитають русалки та інші божества, приносять їм жертви і з них ворожать собі.” Наші старовинні племена вірили в безліч злих духів і демонів, яких бачили на кожному місці. Це були біси, мавки, русалки, домовики, болотяники, водяники і польовики. В поганській Україні була дуже поширена віра в силу всяких чарів, ворожбицьких замовлювань, відмовлювань і зашіптувань та почитання лічного зілля. Волхви, відьми і віщі — це були особи обдаровані таємним знанням і таємною силою.

Наші поганські предки ставили богам ідолів з дерева і з каміння в формі людської подоби. Літописець оповідає, що в Києві перед княжим двором стояв дерев'яний ідол Перуна із срібною головою і золотими вусами. Арабський подорожник Ібн-Фадлан пише, що київські купці молились до дерев'яних ідолів з вирізьбленими лицами. Пра-

Складають жертву Дажбогові.

українські племена приносили богам криваві і безкровні жертви, щоби здобути їхню прихильність, або відвернути їх гнів. На криваву жертву приносили не тільки звірят і птахів, але й людей го-

ловно невільників — воєнних бранців. Старовинні племена не мали окремих храмів-святинь. Місця присвячені богам, де приносились жертви, називались „капище.” Кожний в племені міг бути жрецем-духовником.

В давнину староукраїнські племена установили свята, які обходили з різними обрядами, співами і танцями. Зміст свят у наших поганських предків був той самий, що й у Іранців. Першим святом наших старинних племен була гаїлка, з якою сходиться староіранське свято „Яр весна.” Назва гаїлка (ягілка, гаївка) є староіранського походження і означає почитання Бога Творця й життєвої сили сонця. Висловом почитання Бога є в гаїлках Див-Ладо, а виявом життєвої сили сонця є Воротар, Женко, Заєнко, Городецький. Гаїлки — це прегарні, мельодійні пісні й забави, які висловлюють життєрадість, весняну свіжість і життєву силу. В червні, коли сонце має найбільше оживляючий вплив на природу, наші поганські предки обходили свято Купала і Марени. Це свято мабуть в давнину називалось „Межінь,” що значить середина літа, як подає Борис Грінченко в своєму словнику української мови. Тоді палили вогні, співали і танцювали, а дівчата пускали на воду вінки і ворожили собі долю. Вірили також, що в ніч Купала цвіте папороть і хто знайде її цвіт, буде щасливий. В християнських часах ці вірування й обряди звязались із святом Різдва св. Івана Хрестителя та багато з них осталось до наших часів. Під осінь наші предки справляли свято обжинок, яке було немов подякою богам за зібрані плоди землі. Тоді найкращу частину плодів палили на жертву богам. Наймили-

шим зимовим святом було свято Корочун або Коляда, свято бога сонця, що обявляє свою силу і доброту. Це свято обходжено при кінці грудня, коли переломлювалась сила сонця на зустріч нового соняшного року. Назва Корочун не зовсім ясна що до свого значення. Одні етнографи розуміють цю назву Корочун, як найкоротший день в році, інші як такий день, що вже поступив, „покрачував.” Коляда це святочний дарунок божестеу сонця, світла і животворного тепла. На Коляду голова родини, господар, старався словом і ділом, молитвами і магічними діями випросити у Дажбога багатства, шастя і спокою на будучий рік. Тоді варили багато страв, вносили в хату сніп (дідуха), кидали в стелю пшеницю з медом і ворожили, який буде урожай. Стародавні колядки і шедрівки із звеличанням ясного сонічка і місяченька свідчать про староіранське походження. В народних забавах з „водженням козла” і піснею про „криве колесо” проявляється почитання сонця, бо прикметник „криве” відноситься до круження сонця по небозводі. Коли на Україні заведено християнську віру, на місце Коляди прийшло Різдво Христове і з ним злучили ці старовинні звичаї, які задержались до нинішнього дня.

Релігійні обряди і звичаї не були однакові у всіх наших старовинних племен. Уличі, Тиверці, Дуліби і Поляни вели досить приличне родинне і громадське життя. В нашому найдавнішому літописі читаємо, що „Поляни мають звичаї лагідні і сумирні; вони соромливі супроти своїх невісток і сестер, супроти своїх матерей і батьків, а не-

вістки супроти свекрів заховували велику соромливість. Вони мали весільний звичай: жених не ходив по молоду, але приводили її вечером до нього, а на другий день рано приносили придане. А Деревляни жили по звірячому, як скотина. Вони вбивали один одного й їли всяку нечисть. Весілля навіть не бувало в них, лише поривали дівчат над водою. А й Радимичі, Вятичі і Сіверяни мали однакові звичаї. Жили в лісах як звірі, їли всяку нечисть та вели сороміцькі бесіди до батьків і невісток. Та й вінчання не було в них, лише ігрища поміж селами. Сходились на ті ігрища, на танки й на всякі бісовські співи й тут поривали собі жінок, хто з якою умовився.” Це викраданя-поривання дівчат по попередній умові відбувалось із звичаєвими обрядами коло води, головно коло криниці. В поганській Україні криниці і джерела користувались особливою пошаною і уважалися святими місцями. По прийнятті християнства ще довго задержався цей поганський звичай, „водження молодичь до води.”

Всі етнографи завважили, що наші старовинні весільні обряди криють у собі велику релігійну тайну. Староукраїнське весілля — це найвиразніша релігійна містерія-тайна, задержана нашим народом традиційно з рода в рід з такою вірою, що побороти її християнською пропагандою досі не вдалось, каже дослідник нашої народньої усної словесности, Сосенко. Весільний староста є немов духовником старої віри. Він провадить усіми весільними обрядами. Весілля розпочинається обрядом сватання, в якому заховалось багато слідів давнини. Дальшою дією у весіллі є обряд заручин. Старинні весільні пісні і обряди — це

немов чудове богослуження з приношенням жертви для божества сонця. Рідня приносить Богові жертву — коровай, щоб з'єднати боже благословення для новоженців. Всі заходи при печиві коровай, святочне прибрання його „вильцем” віткою з різного, таємного зілля, його обношення й величання — це немов святочні приготування до жертви та спонука до участі в жертві і молитві, щоб ублагати боже благословення. Серед весільних пісень і обрядів є багато таких, що нагадують давні часи, коли жених здобував наречену силою або її купував.

В поганській Україні був двоякий спосіб хоронення мерців: закопування в землі і палення. Більше поширене було ховання в землі. Арабські подорожники, Ібн-Фадлан і Ібн-Даста, розповідають про похоронні обряди і почитання померших в давній Україні. Їхні оповідання знаходять повне потвердження в „Повісті временних літ” і в археологічних розкопках. Наш літописець розповідає: „Коли хто вмер, справляли тризну над ним, а потім розкладали великий костир, вкладали на костир мерця й палили; відтак збирали кости, вкладали в посуду і ставили на стовпі на роздоріжжі.” Похоронний обряд палення тіла помершого відбувався в той спосіб, що робили велику колоду, клали мерця і палили. Потім збирали кости і попіл в посуду і ставили на горбі або на стовпі при дорозі. В рік по смерті покійника рідня несла на гріб мед та іншу страву і там справляли гостину, яка називалася тризна. Цей звичай тризни був у всіх староукраїнських племен. Подорожник Ібн-Даста оповідає, що по смерті знатної людини викопували могилу, клали

туди мерця та його одержу і посуду з їдою і напійками та гроші. Потім клали в яму живую жінку покійника або невольницю та закривали могилу.

При розкопках старовинних могил наш визначний історик-археолог, Володимир Антонович, знайшов багато всяких предметів, прикрас і останків одержу, які свідчать про побут і заняття наших давних предків. Він каже, що на дні могили, найчастіше на деревляному зрубі, збитому з колод, лежав кістяк покійника. На кістяку і довкола нього були приміщені всякі предмети. У Полян є золоті жіночі прикраси голови, які творять немов діадем, що складається з низки металевих півперстенів. Шия жінок часто прикрашена намистом, зложеним з різних пацьорків, або металевих бляшок. При поясах, найчастіше ремінних, майже завжди находилися невеликі залізні ножики, деколи кремень і ключі.

Перед прийняттям християнства наш нарід не мав письменства, тому бракує нам джерела до докладного пізнання релігійного світогляду наших поганських племен. Про віру, обряди і звичаї в старій Україні знаємо передусім з вісток чужоземних письменників, головню арабських і грецьких та із згадок наших писаних памяток із християнських часів, передусім „Повісти временних літ” та з проповідей. За княжих часів духовенство часто докоряло людям, що вірять в різні забобони — в стрічу, в птичі голоси, у ворожбу, приносять жертви бісам і колодязям, святкують Русалії, Купало і інші поганські свята та ворожать не тільки чоловіки, а ще більше жінки, чародійством, зіллям та іншими бісовськими хитро-

щами.

Незвичайно цінним джерелом пізнання давних вірувань наших поганських предків є останки селянських, родинних і святочних обрядів і звичаїв, що збереглись з великою докладністю в деяких місцевостях та твори усної народньої словесности, які наші етнографи записали в минулому столітті. Українська усна народна словесність — це пребагата скарбниця різних обрядових пісень — колядок і щедрівок, веснянок і гаїлок, русальних і купальних пісень, народних казок, приповідок, загадок і замовлювань, що з них пізнаємо народний релігійний світогляд у ті давні часи, коли наші поганські предки віддавали по честь силам природи і співали пісні в честь сонця, весни, воли і русалок. Споміж усіх творів нашої усної словесности обрядові пісні і народні казки зберегли найбільше останків старини. Також деякі народні приповідки, загадки і замовлювання сягають своїм змістом в глибоку давнину. З народних пісень родинного характеру — колискових, весільних і похоронних довідуємось, яка глибина родинних почувань криється в душі нашого народу.

4. МІСІЙНА І КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ АПОСТОЛІВ СЛОВ'ЯН, СВ. КИРИЛА І МЕТОДІЯ ТА ЇХНІХ УЧЕНИКІВ

Християнство прийшло на Україну двома шляхами: з півдня та із заходу. Київ лежав на перехресті великих торговельних шляхів. Найголов-

ніший, відомий з літопису, водний шлях „від Варягів до Греків”, ішов від Балтійського моря здовж Дніпра в Чорне море. В Києві перетинався цей шлях з другим, який розходився по обох боках Дніпра — на Моравію і Угорщину та в Болгарію і Хозарію. Цими важними шляхами приходило до молодої Київської Держави східне християнство в прегарному грецькому обряді з Византії і в зрозумілій, словянській мові з Моравської Держави і з Болгарії, а також західне християнство в латинському обряді з Німеччини та із Скандинавії.

Найсильніші були впливи Византії, бо в тодішніх часах вона була найкультурніша і найбільше християнська. Кияни найчастіше стрічались з християнством в грецькому обряді у византійській Державі, якої столиця Царгород, як головний торговельний осередок, був метою київських купців. Також дунайська Болгарія була близька княжій Україні. Далеко тяжчий був звязок Київської Держави із західними, християнськими краями — з Моравією і Німеччиною.

Старинний життепис апостолів словян, солунських братів, св. Кирила і Методія, розповідає, що в 860 р. царгородський патріарх, Ігнатій, вислав св. Кирила на місійну працю на чорноморське побережжя — до поганських Хозарів. Він взяв із собою Методія, свого старшого брата, який заєдно слухав Кирила, бо він був більше вчений і спосібний. Тоді солунські Брати проповідували св. Євангелію також нашим старовинним племенам, що жили на чорноморських землях. В часі місійної подорожі св. Кирило відкрив в чудесний спосіб недалеко кримського Херсонесу мо-

щі св. Климента, Папи римського. Літописець згадує, що Кирило і Методій одного дня охрестили 32 словянських поган над рікою Доном недалеко нинішнього міста Ростова. Зберігся переказ, що св. Кирило знайшов у Херсонесі Євангелію і Псалтир писані словянськими буквами. Св. Брати забрали з собою мощі св. Климента і якийсь час ширили Христову науку на українських землях.

Кирило і Методій були синами солунського намісника Льва в Македонії, де жило грецьке і болгарське населення. Старший Методій став спершу царським намісником в одній словянській області, однак він небаром покинув цей уряд і пішов до монастиря на гору Олімп. Молодший Константин, який пізніше як монах прибрав собі імя Кирило, був професором високої школи в Царгороді. Він відрікся всіх почестей і вигід та вибрався на гору Олімп, щоб тут в монастирській самоті приготувитись до апостольської праці. В 24-ім році життя Кирило відбув першу місійну подорож до магометанських Арабів-Сараценів.

Український нарід має повне право уважати святих солунських братів, Кирила і Методія за своїх апостолів і просвітителів. Історик Огієнко в своїй основній двотомній історично-літературній монографії про „Життя і діяльність Кирила (Константина) і Методія” каже, що апостол словян, Кирило, приніс киянам перше хрищення в 861 р. Тоді повсталала в Києві численна християнська громада, яка щораз збільшувалась і мабуть почалось відправляти словянське Богослуження. Можемо з певністю твердити, що св. Кирило і

Методій проповідували Христову науку серед українського населення.

На доручення візантійського царя Михайла III, св. Кирило і Методій прибули в половині 863 р. до Велеграду, столиці Велико-моравської Держави, яка тоді обіймала Моравію і Панонію (Угорщину). Солунські Брати принесли мощі св. Климента, Папи римського і недільні Євангелії в словянській мові та почали місійну працю між Чехами і Словаками та нашими старовинними племенами, які жили по обох боках Карпат. Історики, А. Петрушевич і П. Лавров досить докладно вияснили, що місіонарі-ученики св. Кирила і Методія голосили Христову Євангелію на Підкарпатті.

Наш найдавніший літопис „Повість временних літ” гарно розповідає про покликання св. Кирила і Методія на місійну працю у Велико-моравській Державі: „Словяни вже були охрищені, як їх князі, Ростислав, Святополк і Коцел післали до царя Михайла з таким словом: „Земля наша хрищена, але немає в нас учителя, що учив би нас і проповідував би й виложив би святі книги. Ми не розуміємо ні грецької, ні латинської мови, бо одні так учать, а другі інакше, тимто не розуміємо книжної мудрости. Післіть же до нас учителів, що могли б нам розібрати книжні слова та їх значення.” Як це почув цар Михайло, скликав усіх філософів і сказав їм усі слова словянських князів. І філософи сказали: „В Солуні є муж на імя Лев, а в нього є два сини філософи, що знають словянську мову.” Як це почув цар, післав по них до Солуня до Льва, кажучи: „Пішли до нас своїх синів, Методія і Константина (Кирила).”

Почув це Лев і скоро вислав їх. Вони прийшли до царя, а цар сказав їм: „Отсе прислала до мене Словянська Земля і просить учителя для себе, щоби міг витолкувати святі книги.” Цар упросив їх і вислав їх до Словянської Землі, до Ростислава, Святополка й Коцеля. Вони прийшли, уложили словянську азбуку, переклали зпостол і євангелію. Словяни раді були, що почули велич Божу своєю мовою. Потім переклали псалтир, октоїх і прочі книги. Та дехто почав ганити словянські книги, кажучи: „Ніякий нарід недостойний мати своєї азбуки, крім євреїв, греків і римлян.” Як це почув Папа римський, зганив тих, що гудять словянські книги і сказав: „Хай сповниться книжне слово, що всі народи прославлять Бога і всі голоситимуть різними мовами Божу велич. Коли хто ганить словянське письмо, хай буде відлучений від Церкви, поки не поправиться, бо це вовки, що їх треба берегтись. А ви, Божі діти, слухайте науки і не відкидайте церковного упізнання, як це навчав вас ваш учитель Методій.” Константин (св. Кирило) вернувся назад і пішов учити болгарський нарід, а Методій оставсь в Моравії. Після того князь Коцел поставив Методія єпископом у Панонії (Угорщині) на престолі св. апостола Андроніка, ученика св. апостола Павла. А Методій заставив двох священників, здібних скорописців і переклав усі книги з грецької мови на словянську за шість місяців...¹⁾

У 870 р. Методій став архієпископом у Велико-моравській Державі, до якої належали також західно-українські землі. За панування морав-

¹⁾ Повість временних літ, Пачовський, стор. 33-35.

ського князя Святополка східні границі Велико-моравської Держави простягались аж по Стрий і Буг. Тоді Методієві місіонарі заходили з проповіддю Христової науки в середущу і західну Галичину, на Лемківщину та дали почин до заснування греко-католицького єпископства в Перемишлі. Українська земля є освячена місією діяльністю апостолів Словян, св. Кирила і Методія та їхніх учителів.

Св. Брати, Кирило і Методій, є основниками словянського обряду і письменства. Вони забажали дати словянським народам церковне Богослуження в зрозумілій для них мові і уложили окремих, славянський обряд, який був самостійним твором, посередним між грецьким і латинським обрядом. Мовознавці кажуть, що св. Кирило склав особну словянську азбуку, так звану „глаголицю.” Це письмо заховалось до наших часів лише в церковних книгах Хорватів первісного словянського обряду та в старих рукописних пам'ятках, названих „київськими глаголицькими уривками.” які є частиною цієї славянської богослужбової літератури, що існувала для потреб західного обряду. На думку інших учених Кирило уложив азбуку, яку названо „кирилицею.” Солунські брати, Кирило і Методій, переклали св. Письмо і богослужбові книги на староболгарську мову, яка зветься також церковно-словянською, бо деякі словянські народи вживають її в церковному Богослуженні. Кирило і Методій мусіли багато натрудитися, щоби невірбленою ще славянською мовою висказати глибокі правди і думки св. Письма і богослужбових книг. Вони

так вмiло виповнили своє завдання, що ученi не можуть надивуватись, як гарною i багатою була староболгарська мова. Св. Брати ввели староболгарську (церковно-словянську) мову в письменство та поклали мiцну основу пiд будову освiти i культури словянських народiв. Староболгарська мова, в якiй до нинiшнього дня вiдправляються Богослуження по наших церквах, стала на України за княжої доби лiтературною мовою. Ця церковно-словянська (староболгарська) мова мало рiзнилася вiд тодiшньої живої української мови народної та була для всiх зрозумiла.

Солунські брати, св. Кирило i Методiй, були апостолами церковної єдності, за яку понесли великі труди i терпіння. Вже в своїй грецькій Батьківщині вони завзято боронили Христового заповіту — церковної єдності. Коли самозваний царгородський патріярх, Фотій, виповiв послух Папi римському, Миколi I. та хотiв вiдiрвати схiдну церкву вiд вселенської католицької церкви, Кирило i Методiй стали отверто при правному патріярховi, Ігнатію, який зберiгав тiсну зв'язь з Апостольською Столицею. Солунські Брати держали високо iдею єдності Христової Церкви в часі своєї мiсiйної праці мiж словянськими народами. Кирило, висвячений в Римі на єпископа, перед своєю смертю гарячо молився, щоб Христос Господь зберiг словянські народи в єдності вiри. Методiй не зражувався жадними труднощами, нi переслiдуваннями та до смерті зберiг вiрність Христовому намісниковi, Папi римському.

В лiтi 868 р. Кирило i Методiй вибрались до Риму, щоб заявити св. Отцевi, Адријановi II, свою вiдданiсть та зложити звіт про свою мiсiйну дi-

яльність. Вони несли із собою мощі св. Климента і святі книги, переложені на словянську мову та вели багато молодих богословів, щоб їх в Римі висвятити на священників. Коли солунські Брати прибули до Риму, Папа Адріян і римські громадяни з процесією вийшли їм на стрічу. На початку 869 р. св. Отець поблагословив і потвердив богослужбові книги в словянській мові. Тоді Кирило, як єпископ і Методій, як священник, відправили в Церкві Пресв. Богородиці першу Службу Божу в словянській мові. Кирило помер в Римі 12. лютого 869 р. в 42-ім році життя. Перед смертю він гарячо просив Методія, щоби продовжав розпочату місійну працю між словянськими народами та видержав на тернистій апостольській дорозі.

Папа Адріян поставив Методія архієпископом моравської митрополії та дав йому потрібні повноваження. Ревна праця архієпископа Методія і відправа Богослужень у словянській мові не подобалися німецьким єпископам латинського обряду, які хотіли присвоїти собі владу над всіми вірними в Моравії і Панонії. Вони завізвали архієпископа Методія на суд і несправедливо засудили його на в'язницю в баварському монастирі. Тут перебув архієп. Методій півтора року і витерпів багато знущань. Він посилав кілька разів жалоби і прохання до Апостольської Столиці, однак рішення не приходило, бо вороги перелюбували всі письма. Щойно в третьому році вдалось Методієвому ученикові, Лазареві, дістатись до Риму і розповісти св. Отцеві, Іванові VIII., про переслідування і терпіння, що їх архієпископ Методій переносив у в'язниці. Апостольська Столиця

високо цінила жертвенну апостольську працю архієп. Methodія, тому звільнила його негайно. Папа Іван VIII. строго покарав німецьких єпископів, Адальвіна зальцбурського, Германрика павсавського і Ана фрейсинського, суспендуючи їх з єпископського уряду. У ватиканській бібліотеці заховалось письмо Папи Івана VIII., в якому він називає це переслідування архієпископа Methodія, „звірським дикунством.” В 889 році архієпископ Methodій прибув третій раз до Риму ; Апостольська Столиця наново ствердила його правдивість. Архієп. Methodій помер дня 5. квітня 885 р. в 70-ім році життя. Похоронено його в катедральній Церкві Пресв. Богородиці у Велеграді.

Апостоли Славян, св. Кирило і Methodій, належать до найвизначніших святих Христової Католицької Церкви. Старинні літописи стверджують, що Болгари і Хорвати вже в X. столітті почитали Кирила і Methodія, як святих. На Україні і в Росії було поширене їх почитання в XI. ст. Папа Лев XIII. зарядив в 1880 р. почитання св. Кирила і Methodія в цілій католицькій Церкві.

Наша Церква вже в давнину належно оцінила труди і посвяту апостолів словян, св. Кирила і Methodія. Вона окремою богослужбою славить їх заслуги для Христової Церкви, для славян і для нашого народу цими словами: „Нехай радіють всі словянські народи, празнуючи пам'ять своїх богомудрих святителів, Кирила і Methodія, бо завдяки їм почалась правити божественна Літургія і все церковне Богослуження в словянській мові. Через це вони дали нам невичерпане джерело води, яка дає вічне життя. Вони накормили манною

Гожої ласки словянські народи, які гинули з голоду Божого Слова та освітили їх перекладом св. Євангелія на рідну мову славян немов соняшним промінням, а через це Боже Слово просвітило й нас.”

5. ПОЧАТОК ХРИСТІЯНСТВА НА КНЯЖІЙ УКРАЇНІ

**Християнська віра за перших київських князів:
Аскольда, Олега і Ігоря**

Християнство почало ширитись на Україні понад сто літ вчасніше перед загальним охрищенням українського народу за князя святого Володимира Великого. Більше як сто літ тривало мирне змагання християнської віри і культури з поганством. Через живі взаємини з сусідніми християнськими народами багато київських купців і дружинників прийняло християнську віру. З півдня, з Візантії найсильніше поплило світло Христового Євангелія на українські землі.

З першими вістями про початки Київської Держави з другої половини IX. стол. в'яжуться перші відомості про місійну діяльність у Княжій Україні з доручення царгородського патріярха Ігнатія. Грецькі письменники розповідають про початки християнства на Україні.

Візантійський цісар, Константин Перфірогенет, який був письменником, у своєму історичному творі: „Василь Македонянин” оповідає про перше охрищення староукраїнських племен отсе:

„... Після нападу на Царгород у 860-ім році цар Василь спонукав щедрими дарунками войовничий нарід Руси до переговорів і намовив його охриститися. Патріярх Ігнатій поставив Русинам єпископа, якого вони прийняли. Коли єпископ прибув до них, князь скликав віче і радився із старшими дружинниками, що сильно тримались своєї старої віри. Він запитав єпископа, чого буде їх навчати. Єпископ показав їм Євангелію і розказав про деякі чуда Христа Спасителя. Русини відповіли: „Якщо ми не побачимо якогось чуда, то не повіримо і не будемо слухати твоїх слів.” Вони настоювали, щоби вкинути Євангелію в огонь. Коли вона не згорить, тоді вони приймуть християнську віру. Євангелію вкинули в огнянну піч і по якомусь часі виняли її з печі ненарушену. Перейняті цим чудом Русини охристились без вагання.” Це оповідання вказує на те, що в половині IX стол. византійські місіонарі ширили християнську віру між староукраїнськими племенами.

Збереглися два старовинні перекази про початки християнства в княжій Україні. В одному оповідається про военний похід князя Бравлина на місто Сураж (старинну Согдею) в південному Криму. Коли князь здобув місто, дозволив дружинникам пограбувати Церкву св. Софії, в якій була гробниця тамошнього єпископа Стефана. За це князь Бравлин тяжко занедужав на епілепсію. Він щойно тоді видужав, коли звернув все пограблене і прийняв з дружинниками християнську віру.

З другого переказу довідуємось, що в часі воєнного походу на місто Амастриду — на південному березі Чорного Моря — наші поганські

дружинники були спаралізовані після ограбування Церкви. Вони виздоровіли, коли на приказ князя звернули всю добичу. Тоді князь налагодив приязні взаємини з християнським населенням Амастриди.

Історики доказують, що ці старинні перекази відносяться до історії воєнного походу староукраїнських дружинників на Візантію в 860-ім році і стверджують, що наші поганські прелки вчасно прийняли християнську віру від місіонарів із Візантії.

Про першого історичного київського князя, Аскольда (862-879) розповідають давні перекази, що він охрестився і прийняв до себе єпископа. Найновіші наукові дослідження виказали, що перший володар Київської Держави, Аскольд, був першим християнином на українському княжому престолі. За його князювання християни жили передусім в торговельних осередках вздовж водяного дніпро-балтійського шляху. Тоді християнська віра почала більше ширитись у Київській Державі. Старання князя Аскольда, щоби поширити християнську віру в Україні, стрінули вороже відношення нижчих верств населення, які були сильно привязані до поганства. З того скористав новгородський князь Олег, з яким Аскольд воював ізза кривицьких (білоруських) земель. При допомозі варяжських дружинників князь Олег заволодів Київською Державою. Літописець згадує, що на могилі князя Аскольда якийсь Олма збудував церкву св. Миколая.

З часів князя Олега (879-914) не збереглося жадне свідощтво про поширення християнської віри в Київській Державі. Договір князя Олега,

заключений з византійським цісарем в 911-ім році стверджує, що в Царгороді була тоді колонія київських купців. Неодин київський купець побувши довший час в Царгороді, вертав на Україну християнином. Договір князя Олега має велику вагу для історії староукраїнського права. Він установляв окремі приписи про злочини, вбивства і крадежі, про бранців і про спадщину українських робітників і купців, які померли у византійській Державі. Цей наш найдавніший договір дозволив українцям служити в грецькому війську.

Наш літописець подає в „Повісті временних літ” точки цього договору, з яких наведу деякі:¹⁾ „А що торкається злочинів вбивства, то постановляємо отсе: Якщо Русин убіє християнина або християнин Русина, хай умре там, де вбив. Як вбивник утече, то коли він заможний, хай родич убитого візьме часть його майна, що припадає по закону. Коли вбивник незаможний, а втече, присуд на нього важний, аж поки не знайдеться, а тоді має бути покараний смертю. Якщо вдарить мечем або побіє чимнебудь, то за цей удар або каліцтво, хай дасть 5 грибен срібла. А як щось украде Русин у греків, або гречин у Русина і злодія зловлено на гарячім, а зловить його обкрадений, і злодій спротивиться та буде вбитий, то не слід доходити його смерті. Коли злодій дасться ввіймати, нехай той, що в нього вкрадено, звяже його, щобн віддав те, що вкрав і то по-трійно. Скільки разів приведено б грецьких християн бранців із різних сторін до Руси, то хай продають їх по 20 золотівок і хай повернуть до

1) Повість временних літ, Пачовський, стор. 52.

греків. Як украдений буде руський невільник, або він утече, або буде проданий, а стануть жалуватись Русь, то хай відшукають його і відставлять до Руси. А це про робітників Руси, що працюють у греків: Якщо умре хто, а не розпорядив своїм майном, як не має своєї рідні, хай вернеться майно для родичів до Руси: якже зробить заповіт, візьме його маєток той, кому запише. Цей спадок має він отримати від купців Руси й від тих людей, що ходять до греків за різними орудками.”

Літописець розповідає, що „цїсар Лев обдарував київських послів дарами, золотом, паволоками й золотошитими одежами, додав їм своїх людей, щоби показали красу церков, золоті палати і багатства — багато золота й дороге каміння, страсти Господні—терновий вінець, гвіздя й багряню хламиду, а також моцї святих, щоби навчили їх своєї віри й показували їм правдиву віру. А потому відпустив їх до їх країни з великою честю.”

Перші певні відомості про київських християн маємо щойно за князювання Ігора (914-945), Християни мали великий вплив на Ігоровому княжому дворі. Вони користувались повною релігійною свободою і мали в Київї церкву св. Іллі. Літописець називає її соборною, бо мабуть вона була парохіяльною церквою, або слово „соборна” означає, що в Київї було тоді більше церков. На княжому дворі та між київськими громадянами було багато християн, тому князь Ігор мусів признати християнську віру рівноправною із поганською. Деякі історики Церкви кажуть, що князь Ігор

Князь Ігор

мабуть був потаємним християнином. Він дуже прихильно відносився до християн, однак з державних зглядів не міг явно прийняти християнської віри, бо поганство ще було сильно закорінене в Київській Державі. Та свобода, що її князь Ігор давав християнам, була б довела до загального охрищення нашого народу в половині X сто-

ліття, якщо б не перешкодила несподівана смерть князя Ігоря.

Мировий договір, що його князь Ігор заключив по воєнному поході на Візантію в 944 р., свідчить про те, що християнська віра пустила вже в цьому часі міцне коріння в Київській Державі. В цьому договорі говориться, що київські послы християни присягали по християнськи, а послы погани склали присягу по поганському звичаю на свої щити і мечі. Послы християни згадуються в договорі на першому місці, а послы погани на другому. Про присягу київських послів, якою вони зобов'язувались виконувати договір, читаємо в літописі отсе: „Ми скільки нас хрищених клялись на церкву св. Іллі перед чесним хрестом і на цю умову боронити всього, що на ній написано й не відступати ні відчого. А хтонебудь відступивби від цього з нашого боку, чи це князь, чи хто інший, хрищений чи нехрищений, хай не має помочі від Бога, хай буде в цьому й майбутньому житті рабом і хай буде заколений своїм оружжям. А нехрищені Русь хай кладуть свої щити й мечі, свої нараменники й інше оружжя, хай клянуться на все, що написано на цій хартії (умові), що це буде заховане з боку Ігоря, і всіх людей із Руської землі по всі часи назавжди.”

Ігореві послы вернули до Київа з грецькими послами, які мали допильнувати, щоби князь Ігор і бояри зложили присягу. Літописець розповідає, що на другий день Ігор призвав послів і прийшов на горби, де стояв Перун. Тут склали своє оружжя, щити і золото. Ігор і люди його, скільки було поган Руси, присягали. Християнську Русь водили присягати в церкві св. Іллі, яка стоїть над

ручаєм. Це була соборна церква, бо було багато Варягів християн. . .”

Договір князя Ігоря з греками є многоважним документом для історії початків Церкви на Україні. Історик Томашівський каже, що з Ігорового договору з Візантією можемо догадуватися, що греки вимагали від київських послів прилюдного хрещення в Царгороді перед заключенням умови, як запоруки майбутнього мирного співжиття Київської Держави з Візантією.

6. ПЕРЕДВІСТНИЦЯ ХРИСТІЯНСТВА В КИЇВ- СЬКІЙ ДЕРЖАВІ — КИЇВСЬКА КНЯГИНЯ, СВЯТА ОЛЬГА

Наш літописець славить княгиню Ольгу цими словами: „Була це передвістниця християнства в країні, так як денниця перед сонцем, як зоря перед розсвітом. Вона сіяла як місяць уночі, так вона світила поміж невірними; як перла в болоті, бо люди невміті були з гріху святим хрещенням. Вона обмилась святою купіллю, скинула із себе одержу старої людни Адама, а зодяглась в нового Адама, яким є Христос. . . Вона перша з України ввійшла в царство небесне, тому то її хвалять українські сини, як начальницю, бо після смерти вона молиться за Україну до Бога.”¹⁾

Народний переказ розповідає, що княгиня Ольга походила з роду Гостромисла, новгородського боярина. Вона перевела свої молоді літа в Либуті

¹⁾ Повість временних літ, Пачовський, стор. 65.

недалеко Пскова. В часі ловів князь Ігор пізнав Ольгу і сподобав собі її, бо вона відзначалася незвичайною красою і проворністю. В 903 р. князь Ігор одружився з Ольгою і віддав її управу міста Вишгороду близько Київa. Літописець називає княгиню Ольгу „наймудрішою із всіх людей.” Вона була жінкою сильної волі і великого розуму. В народній пам'яті княгиня Ольга заховалася, як взірець жінки, яка совісно сповняє свої обов'язки, шанує пам'ять свого мужа, виховує дітей, пильнує їх спадщини та мудро править Державою. По смерті Ігоря княгиня Ольга вважала за свій обов'язок приборкати і покарати непокірних Деревлян за жорстоку смерть свого мужа. В „Повісті временних літ” збереглись перекази про те, як княгиня Ольга покарала Деревлян та про здобуття їхнього міста Іскоростеня. Літописець каже, що княгиня Ольга по здобутті Іскоростеня, наложила на Деревлян тяжку данину, якої дві частини йшли на Київ, а третя на Вишгород, який був Ольжиним городом.

Княгиня Ольга управляла Київською Державою кільканадцять літ за свого малолітнього сина Святослава та виявила великий хист керманича Держави. Вона обіздила київські землі, робила порядки і завела устави. Літописець згадує, що по різних місцях зістались Ольжині станиці, лавища, погости (місця задержки князів) і села, названі її йменням. Княгиня Ольга наладнала звязки з двома могутніми християнськими Державами, Византією і Німеччиною, та зуміла вдержати з ними приятні взаємини.

Грецькі і західні літописці пишуть однозгідно, що княгиня Ольга охрестилася, лише не годяться

Св. Ольга, княгиня України.

щодо місця і дати охрищення. Княгиня Ольга стала християнкою мабуть ще за життя свого мужа Ігоря. Серед Ігорових дружинників та серед київських бояр і купців було багато християн грецького і латинського обряду. Вони мабуть вплинули на княгиню Ольгу, щоби покинула поганську віру. Ольга пізнала Христову віру і зрозуміла, що поганство не може задоволити культурну людину. За князювання Ольги християнська віра свobodно ширилася в Київській Державі.

Наш найдавніший літопис розповідає, що княгиня Ольга їздила до Царгороду в 955 р. і тут патріярх охрестив її. Хрестним батьком княгині Ольги був цісар Константин, який подивляв її красу і мудрість. Царгородський патріярх навчив Ольгу в справах віри — про церковний устав, про молитву, піст і милостиню та про заховання чистоти. При хрищенні надано княгині Ользі імя Олена, бо так називалася старинна грецька цесарева, мати Константина Великого. В літописі читаємо, що після охрищення цісар візвав княгиню Ольгу і сказав: „Хочу взяти собі тебе за жінку.” А вона відповіла цесареві: „Якже ти хочеш зі мною одружитись, коли ти є моїм хрестним батьком? У християн не має такого закону.” І сказав цісар: „Перехитрила ти мене Ольго!” І дав їй багато дарів — золото, срібло, тканини та різне дороге начиння й відпустив її, назвавши своєю дочкою. Коли княгиня Ольга збиралась до дому, прийшла до патріярха і просила благословення. Патріярх сказав їй: „Дитя моє вірне, в імя Христа ти христилася і хрестом з'одяглась. Христос буде тебе хоронити від неприязни.”

Літописець каже: „Блаженна Ольга шукала доброї, Божої премудрости. Вона шукала від малку своїм розумом, що ліпше від усього в цьому світі їй найшла многоцінне перло, яким є Христос.”¹⁾)

Княгиня Ольга дійсно була в Царгороді в гостині у византійського цісаря, Константина Порфірогенета, в 957 р. — два роки пізніше, як подав наш літописець. Цісар Константин, який гостив у себе княгиню Ольгу, був письменником і написав книжку про „Церемонії (звичаї) на цісарському дворі.” В цій книжці цісар Константин розповідає докладно про прийняття княгині Ольги в цісарській палаті, однак не згадує про її охрищення. Це є доказом, що княгиня Ольга їздила до Царгороду вже як християнка у важних державних справах. Княгиня Ольга відбула подорож до Царгороду із священником Григорієм, мабуть своїм капеляном і з якимсь свояком та з численною дружиною, яка склалася з 106 осіб (12 жінок з княжого роду, 18 жінок приналежних до княжого двора, 22 послів від князів, 42 представників купецтва і 12 перекладчиків). В Юстиніановій салі відбувся святочний обід при участі цісаревої та її невістки, жінки цісаря Романа. Підчас гостини співаки співали пісні, зложені на славу цісарської родини, а двірські танцюристи забавляли гостей своїми танцями. Другий бенкет приготовано в Золотій салі для мужчин з Ольжиної дружини. При кінці прийняття подали княгині Ользі дарунок — 500 драхм — на золотій тарілці, прикрашеній дорогим камінням. Та-

¹⁾ Повість временних літ, Пачовський, стор. 60.

кож усім гостям роздали золоті і срібні гроші. З цього побуту княгині Ольги в Царгороді збереглася дорогоцінна пам'ятка — золота тарілка, яку перемиський єпископ, Антоній, оглядав в XIII ст. в царгородській церкві св. Софії.

Історики Церкви здогадуються, що княгиня Ольга їздила до Царгороду в справі зорганізування Церкви в Київській Державі та безуспішно добивалась самостійної церковної єрархії. Греки мабуть намагались накинути Україні свою церковну і політичну зверхність, однак княгиня Ольга не хотіла згодитись на це византійське верховодство. У Византії Церква була підчинена Державі і церковна влада мусіла виконувати доручення цісаря. Після подорожі княгині Ольги до Царгороду погіршилися взаємини Київської Держави з Византією.

По своєму повороті з Царгороду княгиня Ольга щиро зайнялась поширенням християнської віри в Київській Державі. Княгиня Ольга старалася заведенням християнства впровадити новий культурний лад, щоб наблизити Київську Державу до цивілізованих, християнських країв. Вона задумала заснувати в Києві єпископську катедру та спровадити священників-місіонарів, щоб повели працю коло заведення християнства на Україні.

Коли княгиня Ольга довідалась, що німецький король Оттон I. поширює християнську віру між славянськими народами і посилає до них місіонарів, вислала в 959 р. послів до короля Оттона з проханням, щоб прислав єпископа і священників-проповідників Христової науки. Король Оттон I був наймогутнішим тогочасним християнським

королем та пізніше коронувався в Римі на західноримського цесаря. Він порозумівся з Апостольською Столицею в справі висвячення єпископа для Київської Держави. Небавом бременсько-гамбурський архієпископ висвятив Либутія, монаха з монастиря св. Альбана в Майнці на київського єпископа. З невідомих причин нововисвячений єпископ не вибрався зараз на Україну і помер у наступному році. Княгиня Ольга мабуть пригадувала королеві Оттонові своє бажання, бо він перед своїм виїздом до Італії подбав про висвячення Адальберта, монаха з монастиря св. Максимина, в Тревєрі на єпископа української Церкви.

Гільдесгеймський літопис розповідає про це посольство княгині Ольги до короля Оттона I. отсе: „Прибули до короля Оттона послы Київської Держави і просили його, щоб післав до них одного із своїх єпископів, який показав би їм правдиву дорогу. Вони говорили, що хочуть покинути своє поганство і бажать прийняти християнську віру. Король згодився і післав до них єпископа Адальберта, але вони обманули його, як показав кінець справи.”

Єпископ Адальберт прибув з місіонарями до Київa при кінці 961 р. або на початку 962 р. та почав місійну діяльність. Старання єпископа Адальберта не принесли бажаних успіхів, бо визнавці поганської віри мали ще перевагу в Київській Державі і серед київського населення був ще дуже сильний протихристиянський настрій. Прихильники поганської віри докладали всіх зусиль, щоб не допустити до перемоги християнства над поганством. Тоді керму Київської Дер-

жави обійняв князь Святослав, який був поганином. Нижчі верстви населення і дружинники, привязані до старої віри, підняли в цьому часі повстання і вбили багато бояр, як згадує літописець. Єпископ Адальберт мусів покинути Україну та вернув до Німеччини. Він став пізніше магдебурським архієпископом та поклав великі заслуги для Христової Церкви своєю місійною працею серед поганських племен. Католицька Церква зачислила єпископа Адальберта до святих.

Не вдалося княгині Ользі завести християнську віру в Київській Державі та впровадити український нарід у сімю християнських культурних націй. „Якщо б ці змагання княгині Ольги мали успіх, повели б вони історію східної Європи іншим шляхом” — каже історик нашої Церкви, Томашівський.

Літописець розповідає, що княгиня Ольга старалась приєднати свого сина Святослава до християнства та заохочувала його, щоб охрестився. Він не хотів цього слухати і далі захоплював поганські звичаї, бо ще сильно було закорінене поганство в Київській Державі. В літописі читаємо, що княгиня Ольга говорила синові Святославу: „Я, мій сину, пізнала Бога й радуюсь; як ти пізнаєш, станеш радуватися.” Він говорив: „Якже я можу приймати іншу віру сам один? Вся дружина почне сміятися з того!” А вона сказала йому: „Як ти охрестишся, всі зроблять те саме.”

Вихований княгинею Ольгою Святослав Завойовник з пошаною відносився до неї та до її релі-

гійних почувань і не переслідував християн. Літописець каже, що не боронили, коли хто хотів охреститися, лише насміхались з нього. По десяти роках власного досвіду князь Святослав мабуть змінив свої релігійні погляди. Як завойовник Болгарії він приказав вибити монету, на якій бачимо образ Христа Спасителя і князя Святослава, як болгарського царя.

Проживаючи на київському княжому дворі княгиня Ольга дожила глибокої старости і померла 11-го липня 969 р. Літописець каже, що після смерти княгині Ольги „плакав син її, плакали внуки і всі люди великим плачем. Ольга наказала, щоб не справляли тризни над нею. Похоронив її священник, якого вона мала при собі. Монах Яків писав, що тіло княгині Ольги спочиває в домовині немов спляче, стільки літ нетлінне. Її камінна гробниця поставлена в Десятинній Церкві її внуком Володимиром.” В XIX-ім стол. підчас розкопок Десятинної Церкви відкрили мармурову гробницю, в якій мабуть були похоронені мощі княгині Ольги, що затратилися в часі нападу Татар на Україну в 1240 р.

Вже за життя князя Володимира Великого почали на Україні почитати княгиню Ольгу, як святу. Католицька Церква проголосила княгиню Ольгу святою за її великі християнські чесноти.

7. ХРИСТИЯНСЬКИЙ ВОЛОДАР КИЇВСЬКОЇ ДЕРЖАВИ — КНЯЗЬ ЯРОПОЛК І.

Найстарший син князя Святослава Завойовника, Ярополк пішов шляхом вказаним мудрою княгинею Ольгою. Князь Святослав задумав оселитись в завойованій ним дунайській Болгарії, тому в 969 р. передав синові Ярополкові київський престіл. Своєю вдачою Ярополк дуже відрізнявся від свого батька Святослава, який заєдно ганявся за воєнними пригодами і воєнною славою. Літописець каже, що князь Ярополк був відважний і провадив війни для добра Київської Держави, однак він волів мир, чим війну. Князь Ярополк відновив панування Київської Держави над південними, чорноморськими землями. Він забезпечив торговельні шляхи перед нападами Печенігів та прилучив до Київської Держави північні землі — кривицьку і новгородську. З невеликого київсько-полянського краю почала творитися сильна Держава, яка переймала від сусідніх християнських народів віру і культуру.

Вихований під дбайливою опікою своєї бабки, княгині Ольги, Ярополк уже в молодих літах пізнав християнську віру. Літописець каже, що княгиня Ольга хотіла охрестити молодого внука Ярополка, однак не відважилась на те, бо боялась свого сина Святослава, який був дуже прив'язаний до старої віри. В літописі читаємо, що „Ярополк мав жінку грекиню, яка була давніше черницею. Її привіз батько Святослав та віддав її

за Ярополка задля краси її лица.” Вона мабуть приєднала свого мужа Ярополка для християнської віри. Князь Ярополк дав християнам велику свободу та прихильно відносився до християн.

В часі князювання Ярополка вже всі сусідні народи крім Угрів прийняли християнську віру та почали нове культурне життя, оперте на християнських засадах. Щоб увійти в сімю християнських, культурних держав, Україна мусіла піти за їхнім прикладом та стати християнською. Князь Ярополк добре розумів велику вартість і значення християнської віри і культури та щиро старався про заведення християнства в Київській Державі і про перебудову державного ладу на нових християнських основах. Він змагав до того, щоб злучити всі східньо-європейські землі в одну сильну, культурну державу та об'єднати всі підлеглі племена християнською вірою і церковною організацією. Київські вищі і середні верстви населення шанували і любили свого доброго, енергійного володаря Ярополка та попирали його християнську і культурну діяльність.

Історики княжої України ствердили на підставі відомостей в нашому найдавнішому літописі і в західних хроніках, що князь Ярополк був християнином і ревно трудився над поширенням християнської віри серед поганських племен Київської Держави.

В „Повісті временних літ” не збереглася вістка про охрищення князя Ярополка, однак є в ній багато натяків, які свідчать, що князь Ярополк прийняв християнську віру. Літописець кілька разів підкреслює християнські чесноти князя Ярополка — його людяність, лагідність і миролюбивість.

Великий князь Ярополк

вість. Він широко жалує і сумує, що проливається братня кров та оплакує смерть свого брата, Олега, деревлянського князя, який поляг у війні близько города Овруча. Літописець згадує, що християнська місійна діяльність за князювання Ярополка викликала сильне невдоволення серед нижчих верств населення, які були дуже привязані

до старого ладу і поганської віри. В літописі подається день смерти князя Ярополка — 11-го червня, збережений в церковному синодику (грамоті померших), з якого померші князі і заслужені громадяни поминалися в Церкві підчас заупокійної Служби Божої і всенародного парастасу. Коли імя князя Ярополка вписали до церковного синодику і поминали в Церкві, то це наглядний доказ, що князь Ярополк був християнином. Літописець оповідає, що по смерті Ярополка князь Володимир, який став київським князем, зайнявся ставленням поганських ідолів у Києві в тих місцях, де вони стояли давніше і були знищені за князювання Ярополка.

Дослідники старовинних літописів — Шахматов, Карф, Грушевський і Пархоменко — в своїх наукових працях доказали, що наші найдавніші літописі підлягли кілька разів перерібці писарів і редакторів, які були перейняті византійськими церковними поглядами. Вони викидали з літописів ті вісті, які свідчили про звязки княжої України з Апостольською, римською Столицею та про признання церковної влади Папи римського київськими князями. Тому в літописному оповічанні пропущено відомості про охрищення князя Ярополка єпископом латинського обряду, Бруном-Боніфатієм та про звязки князя Ярополка з Апостольською Столицею.

З хроніки кардинала і остієнського єпископа, Петра Даміані (помер в 1072 р.) довідуємося, що князь Ярополк прийняв християнську віру від латинського єпископа, Бруна, який в монашому чині звався Боніфатій. Князь Ярополк радо помагав йому в поширенні християнської віри в Ки-

ївській Державі. В хроніці Петра Даміяні є деякі неточности і не згадується саме імя Ярополка. Історик, Володимир Пархоменко, докладно вияснив, що в цій хроніці говориться про князя Ярополка. Хроніка кардинала Петра Даміяні розповідає про місійну діяльність єпископа Бруна-Боніфатія серед поганських племен на Україні.

Визначні дослідники початкової історії християнства на княжій Україні ствердили, що за князювання Ярополка християнська віра ширилася в Київській Державі не з Візантії, а із Заходу. Тогочасний антиохійський літописець Яхя свідчить, що по смерті князя Святослава була ворожнеча між Київською Державою і Візантією. Головною причиною неприязних взаємин була смерть князя Святослава Завойовника, в якій завинили найбільше греки, бо підмовили Печенігів до нападу на Святослава. Князь Ярополк і його дружина не могли забути трагічної смерті князя Святослава. Через цю ворожнечу України з Візантією за часів князя Ярополка християнство могло поширюватися на українських землях лише із Західної Європи. За панування князя Ярополка відновлено в Києві засновану княгинією Ольгою єпархію латинського обряду і управу її віддано єпископові Брунові-Боніфатієві.

Про поширення західного християнства на княжій Україні свідчать „Київські глаголицькі уривки”, які є частиною словянської богослужбової літератури, що існувала для потреб західного обряду. Відомий мовознавець, Ягіч, твердить, що „Київські глаголицькі уривки” — це пам'ятка з другої половини IX стол., більшість учених відносять „Київські глаголицькі листки”, які є час-

тиною якогось великого служебника, переложеного з латинської мови на словянську, на кінець X стол. Західний обряд повстав на словянських землях у давніх часах й існувало тоді словянське Богослуження західного обряду. За князювання Ярополка зложено в Чехії латинський монастир для словянських народів. В цьому монастирі проживали також українські монахи латинського обряду. Підчас археологічних розкопок знайдено на Полтавщині срібну тацу з монограмом Ісуса Христа і латинською налією. Ця старовинна терілка належала до якогось латинського єпископа, мабуть Бруна-Боніфатія, який з князем Ярополком покинув Київ та перебував на південній Україні, коли варяжське військо під проводом новгородського князя Володимира зайняло столицю Київської Держави.

Князь Ярополк мабуть за порадою старого воеводи Свінелда в 973 р. вислав послів з дарамми до німецько-римського цісаря, Оттона Великого. В Кведлінбургу київські послы обговорювали з цісарем державні і церковні справи. В 979 році прибуло до князя Ярополка посольство від Папи римського, Венедикта VII. Посередником між Київською Державою і Апостольською Столицею був цісар Оттон II, який по смерті свого батька, Оттона Великого, став німецько-римським цісарем. Це перша в нашій історії вістка про взаємини княжої України з Апостольською Столицею. Папське посольство не мало бажаного успіху, бо тоді почалася війна Київської Держави з новгородським князівством.

Князь Володимир, якого Ярополк прогнав з Новгороду, зібрав у Скандинавії варяжську дружину і пішов походом на Київ. Боячись повстання нижчих верств київського населення, які були сильно привязані до поганства, князь Ярополк покинув Київ і скрився в містечку Родні. В літописі читаємо, що Володимир „обложив Ярополка в Родні і тут настав великий голод. Воєвода Блуд, який зрадив князя Ярополка, сказав йому: „Бачиш, скільки війська у твого брата. Нам їх не перемогти. Мирися зі своїм братом.” Князь Ярополк прийшов до Володимира. Як увійшов у двері, два варяги підняли його мечами під пахи, а Блуд зачинив двері й не дав нікому зі своїх увійти за ним. Так убили Ярополка.”

Дослідники княжої України ствердили, що війна Києва з Новгородом мала крім політичного ще й релігійний характер. Це була боротьба християнства й християнської культури, які за князювання Ярополка вже поширилися в Київській Державі з поганством, що панувало ще цілковито в новгородському князівстві.

Через ненадійну смерть християнського князя Ярополка, доброго і дбайливого володаря Київської Держави, не сповнилися його гарячі бажання та великі старання, щоб українські поганські племена навернути на християнську віру.

ЗМІСТ:

1. Літописне оповідання про проповідь св. Андрія на київських горах.
 2. Давнє християнство на українському побережжі Чорного моря.
 3. Вірування, обряди й звичаї в поганській Україні.
 4. Місійна і культурна діяльність апостолів слов'ян, св. Кирила і Methodія.
 5. Початки християнства на княжій Україні.
Християнська віра за перших київських князів Аскольда, Олега і Ігоря.
 6. Передвістниця християнства в Київській державі київська княгиня, свята Ольга.
 7. Християнський володар Київської держави, князь Ярополк I.
-

Використана література

1. Томашівський, Степан: „Вступ до історії Церкви на Україні.” Жовква, 1932.
2. Томашівський, Степан: „Українська історія” ч. I. Львів, 1919.
3. Грушевський, Михайло: „З історії релігійної думки на Україні.” Львів, 1925.
4. Грушевський, Михайло: „Історія України.” Київ-Львів, 1921.
5. Огієнко, Іларіон: „Українська Церква.” Т. I. Прага, 1941.
6. Огієнко, Іван: „Костянтин і Мефодій.” Ч. II. Варшава, 1928.
7. „Повість временних літ.” Переклав Василь Пачовський. I. часть. опрацював Теофіль Коструба. Львів, 1939.
8. Сосенко, Ксенофонт: „Пражерело українського релігійного світогляду.” Львів, 1923.
9. Іловайський, Д.: „Княжий період України-Руси.” Т. I. Тернопіль, 1886.
10. Дороцький, Михайло: „Салочок українських католицьких Святих.” Жовква, 1938.
11. Нярادی, Діонізій, еп.: „Життя св. Кирила і Методія.” Львів, 1927.
12. Голубець, Микола: „Велика історія України.” Львів, 1935.
13. Коструба, Теофіль: „Історія України.” Вип. I і II. Станіславів, 1938.

14. Дорошенко, Дмитро: „Нарис історії України.” Т. І. Варшава, 1932.
15. „Історія Української Культури” (І. Крипякевич, В. Радзикевич, М. Голубець). (Видання Тиктора). Львів, 1937.
16. Крипякевич, Іван: „Українське життя в давні часи.” Львів, 1934.
17. Чубатий, Микола: „950 літ християнства в Україні.” Львів, 1938.
18. Божик, П.: „Християнство на Україні.” Йорктон, 1945.

СЛОВО ПРО АВТОРА

В 1951. п. випадає 40-ліття публіцистично-письменницької праці о. Мирослава Ріпецького (* 1886), б. пароха в Лісках коло Белза, перемиської дієцезії.

Його статті були поміщені в „Ділі“¹⁾, „Руслані“²⁾, Новій Зорі, Правді, „Бескиді“³⁾ і в „Світі Дитини“⁴⁾.

У серії книжечок „Релігійної Бібліотеки“ видавачих у Жовкві вийшла: „Св. Володимир Великий“. Накладом Братства Страждущої Б. Матери в Лісках вийшли дві пам'яткові книжечки: „Віночок для Стражд. Матери Божої“ і „Українського краю Заступниця і Мати“.

Тепер на виселенні приготує дальші випуски „Сторінок з історії української Церкви і Культури“.

1) Чотири дні серед харківських екскурсантів, вражіння з подорожі до Чехії. Духовний семінар і органічна національна праця.

2) Звідомлення з велеградського конгресу.

3) „Про Католицьких Ірландців“ і „Про Данців та їхню сільсько-господарську кооперацію“.

4) Країна фйордів та її нарід.